

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Putinovo Rusko - demokracie, hybridní režim nebo
autoritarismus?**

Jakub Čech

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

**Putinovo Rusko - demokracie, hybridní režim nebo
autoritarismus?**

Jakub Čech

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu práce, PhDr. Vladimíru Naxerovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky během psaní mé bakalářské práce.

Obsah	
1 Úvod	6
2 Definování demokratického, hybridního a autoritářského režimu	9
2.1 Definice demokratického režimu	9
2.2 Definice hybridního režimu	11
2.3 Definice autoritářského režimu	14
3. Analýza současného režimu v Ruské federaci	17
3.1 Zformování současného režimu	17
3.2 Současná podoba režimu v Ruské federaci	21
3.2.1 Politický systém	21
3.2.2 Vztah režimu a veřejnosti	25
4 Závěr	30
5 Seznam zdrojů	32
6 Resumé	35

1 Úvod

Ruská federace je důležitým aktérem na mezinárodní scéně a svoji zahraniční politiku často legitimizuje bráněním demokracie a zachováním suverenity ostatních států. Jako příklad lze uvést anexi Krymského poloostrova, kdy se Vladimir Putin v prohlášení před Radou federace 18. března 2014 uvedl, že referendum o připojení Krymu bylo v rámci demokratických zásad a v souladu s mezinárodním právem (Traynor – Walker 2014), avšak Spojené státy Americké a Evropská unie to popírají a uvádějí, že referendum bylo v rozporu s ukrajinskou Ústavou, jelikož možnosti na hlasovacím lístku byly (1) reunifikaci Krymu s Ruskem jako součástí Ruské federace nebo (2) podpoření obnovení Krymské ústavy z roku 1992¹ a statusu Krymu jako části Ukrajiny (BBC: 2014a; BBC: 2014b). Lze tedy říci, že Ruská federace iniciovala referendum o odtržení oblasti nezávislého a suverénního státu. V odborné literatuře je Ruská federace často označována za nedemokratický režim (Freedom House 2018; Golosov 2018; Kalinin 2017), který, jak jsem už výše uvedl na příkladu Krymu, porušuje mezinárodní právo. Vychází otázka, zda Rusko skutečně je nedemokratický režim nebo jde jen o nepochopení či špatnou interpretaci politického systému Ruské federace.

Dalo by se říct, že Rusko za svou historii až do rozpadu SSSR nemělo liberální demokratický režim. Po vymanění se z vlivu Zlaté hordy byla v Rusku absolutistická monarchie a první pokusy o demokratizaci režimu až v roce 1825, kdy se skupina šlechticů a důstojníků pokusila vyvolat revoluci s myšlenkou vytvoření konstituční monarchie nebo dokonce republiky. Toto povstání bylo silou potlačeno. Dalším pokusem byla revoluce v roce 1905, která byla opět neúspěšná. Díky ní byla přijata konstituce a vytvořen parlament, který však byl pouhou kulisou a car Mikuláš II. dál vládl autokraticky. Po revoluci 1917 a následném

¹ Část ohledně obnovení Ústavy z roku 1992 neuvádí, zda jde o původní verzi, která prohlásila Krym za nezávislý stát nebo později upravenou verzi, ve které je Krym prohlášen za autonomní republiku v rámci Ukrajiny (BBC: 2014b). Je možné to interpretovat tak, že možnost byla odtrhnout se od Ukrajiny a (1) připojit se k Ruské federaci nebo (2) zůstat jako nezávislý stát. Při této interpretaci se nejedná o demokratické referendum, protože nedává možnost vyjádřit se pro setrvání v rámci Ukrajiny, ale pouze nabízí dvě možnosti odtržení.

vzniku SSSR byl vytvořen autoritářský režim, ve kterém dominovala Komunistická strana. I přesto, že tam probíhaly volby, je jednoznačně prokázáno, že nebyly zdaleka demokratické a jejich účelem bylo pouze legitimizovat socialistický režim. Po pádu SSSR v roce 1991 vznikl nástupnický stát Ruská federace, který v první hlavě v prvním článku své Ústavy definuje Rusko jako: „(..) demokratický federální právní stát s republikánskou formou vlády“ (Ústava RF Hlava 1, článek 1 odstavec 1).

Cílem této bakalářské práce je odpovědět na otázku, za jaký typ režimu lze Ruskou federaci považovat. Provedu analýzu fungování současného režimu v Rusku se zaměřením na volby a vztah vlády s občanskou společností. V první části své práce představím a rozeberu tři modely politických režimů, a to konkrétně demokratický, hybridní a autoritářský. Zaměřím se na výše uvedené proměnné, které budu aplikovat na Ruskou federaci za vlády Vladimira V. Putina od jeho nastoupení na post prezidenta do posledních prezidentských voleb v roce 2018 a podle toho určím, o jaký model politického režimu se jedná.

První proměnnou jsou volby, které jsou základem distribuce moci v demokratické společnosti a pokud nejsou podmínky demokratických voleb splňovány, dá to jasný pohled na fungování daného státu. V demokracii západního typu mají volby základní znaky: pravidelnost, všeobecnost, rovnost a spravedlivost (Owen 2003: 105-106; Abat i Ninet 2013: 42). U hybridního režimu jsou volby soutěživé, ale vůdce režimu spoléhá buď na podporu elit a jejich loajalitu nebo podporu klíčových sociálních skupin, které jsou režimem zvýhodněny výměnou za jejich hlasy (Morgenbesser 2014: 22). Formálně demokratické instituce existují, ale režim zneužívá své pozice pro získání velké výhody oproti ostatním kandidátům. Volby jsou pak nespravedlivé, a tudíž i nedemokratické (Morgenbesser 2014: 25).

Jako druhou proměnnou jsem vybral přístup vlády k občanské společnosti. Zejména v nedemokratických režimech je zásadní schopnost vlády potlačovat protirežimní projevy (J. Bílek 2017: 347). V rámci této proměnné je také důležité zmínit dodržování lidských a politických práv, protože nedodržování těchto práv

režim jednoznačně označí za nedemokratický u organizace Freedom House, která sleduje jednotlivé státy a jejich režimy a hodnotí svobodu a demokratičnost v nich.

Dále i přístup vlády k občanské společnosti je proměnnou, která se mezi režimy dosti liší. V demokratickém státě jsou si všichni občané rovni a stát mezi nimi nedělá rozdíly na základě jejich politických názorů, kdežto pro nedemokratické režimy je dle J. Bílka (2017: 347-348) klíčové pro přežití schopnost vlády potlačit projevy proti režimu a k tomu jsou využívány nejrůznější represivní strategie, jako například cenzura a potlačování občanské společnosti.

V první kapitole budu postupně v podkapitolách rozebírat znaky demokratického, hybridního a autoritářského režimu a následně pro každý režim sestavím soubor kritérií v rámci každé mnou vybrané proměnné, zejména budu pracovat s autory J. Bílkem, který se zabývá hybridními režimy a L. Morgenbesserem, který se zabývá volbami v hybridních režimech. Je to z toho důvodu, že někteří autoři (Robinson – Milne 2017: 413) považují Ruskou federaci za hybridní režim a definování hybridního režimu je poměrně náročné téma. Druhá kapitola bude věnována aplikaci znaků na politický systém Ruské federace a jeho fungování v praxi. V závěrečné části své práce porovnáám teoretické znaky jednotlivých režimů se skutečnou situací v Ruské federaci a určím, o který režim se jedná, nebo kterému režimu se Rusko nejvíce přibližuje.

Ruským režimem a stejně tak problematice hybridních režimů se zabývá mnoho odborných autorů, a tudíž je dostatek odborných zdrojů. Jako příklad mohu uvést G. V. Golosova, D. Whitea a K. Kalinina. Oficiální dokumenty a popisy jednotlivých politických institucí Ruské federace, zejména jednotlivých ministerstev a parlamentu jsou dobře dostupné na internetových stránkách, a to jak v originálním znění, tak i v anglickém překladu. Problém u oficiálních zdrojů ohledně voleb a vztahu režimu a společnosti, s výjimkou dokumentů, právních předpisů a popisu institucí, je ten, že nelze jednoznačně oddělit režimem zmanipulované tvrzení od pravdy, a tudíž nelze z takovýchto oficiálních zdrojů čerpat informace, ale přistupovat k nim jako k předmětům analýzy.

2 Definování demokratického, hybridního a autoritářského režimu

V této kapitole se budu věnovat definování tří kategorií režimů, a to demokratických, hybridních a autoritářských, na základě dvou proměnných. Volby a jejich hlavní znaky v jednotlivých režimech a vztah režimu k občanské společnosti. Následně podle znaků, které různí autoři přiřítají uvedeným režimům sestavím definice jednotlivých režimů, podle kterých určím, o jaký režim se v současném Rusku jedná.

2.1 Definice demokratického režimu

Demokracie je způsob vládnutí, který prochází určitým vývojem napříč lidskou historií. I když za kolébku demokracie se považuje starověké řecké městské státy a starověký Řím, kde demokracie v určité podobě byla zavedena a měla zcela jinou formu, než má demokracie v současném pojetí. Demokratická forma vlády je obecně přijímána, jako nejlepší a nejspravedlivější forma systému a stanovuje tak standart, podle kterého se řídí většina západních zemí a mezinárodních organizací a ke kterému se některé rozvíjející země snaží přiblížit. Politici z různých zemí za demokracii považují něco jiného a vyznávají, ač podobné, ale ne vždy stejné nebo všechny demokratické principy. Otázkou je, co přesně demokracie je a jak ji definují podle různí odborní autoři.

Je mnoho způsobů jak definovat demokracii. Štěpán Drahoukoupil (2014: 12-16) popisuje tři kritéria, podle kterých se dá demokracie rozlišit: vícestranické soutěživé volby, dodržování občanských a politických práv a absence tutelárních mocí². Schaffer (1998: 3-4) na základě výroků Schumpetera tvrdí, že zaměření se na volby usnadňuje určení demokratického režimu pomocí pozorovatelných referentů, jako jsou přítomnost nebo nepřítomnost soutěživosti mezi stranami, obecného volebního práva, volebních podvodů nebo zastrasování a adekvátní úroveň volební účasti. Tímto lze usnadnit porovnávání a určení velkého množství režimů.

² Tutelární moc lze vysvětlit také jako poručnickou moc, která je mimo demokraticky zvolené vlády jako je například armáda, církve nebo monarchie.

První definice demokracie je tzv. Minimalistická definice a je spojována s Josephem Schumpeterem, který uvedl: „demokratická metoda je takové institucionální uspořádání sloužící k přijímání politických rozhodnutí, v němž jednotlivci získávají moc rozhodovat prostřednictvím soutěživého zápolení o volební hlas lidu“ (Schumpeter 1976: 269, cit. Dle Drahekoupil 2014: 12). Nezbytným atributem pro označení režimu za demokratický jsou volby, které se konají pravidelně, jsou soutěživé a vícestranické.

Drahekoupil tvrdí, že někteří autoři minimalistickou definici považují za synonymum pro soutěživou demokracii, která je definována jako: „občanský ústavní systém, v němž legislativní a exekutivní úřady jsou obsazovány v pravidelných, soutěživých, více-stranických volbách za přítomnosti všeobecného hlasovacího práva“ (Diamond 1999:10, cit. Dle Drahekoupil 2014: 13).

Dále Drahekoupil (2014) uvádí koncept Roberta Dahla procedurálního minima, který tvrdí, že pro označení režimu jako demokratického je třeba mít spravedlivé a svobodné volby a dodržovat občanská a lidská práva. Rozšíření Karla Schmittera, který k výše uvedeným podmínkám přidává ještě absenci poručníka, který je mimo kontrolu demokraticky zvolené vlády, jako je například armáda, církve nebo monarchie (Drahekoupil 2014: 13). To lze v případě Ruské federace vyloučit, jelikož monarchie byla zlikvidována v počátku vlády komunistů. Církve hraje v politice významnou roli, ale není držitelem politických pozic a armádu drží V. V. Putin pevně v rukou prostřednictvím ministra obrany Sergeje Šojgu.

Jako jeden ze základních prvků demokracie vzhledem ke společnosti je rovnost, která může být chápána jako formální rovnost při volbách, kdy má každý jeden hlas nebo rovnost mezi kandidáty. Autor Abat i Ninet tvrdí, že demokracie založená na rovnosti je nejvíce spravedlivá, přičemž rovnost musí být dodržována na všech úrovních, zvláště mezi těmi, co vládou a těmi nad kterými vládou. Dalším významným bodem je svoboda. „Pro dosažení ‘demokratické demokracie’ v našich společnostech je nezbytné podněcování individuálního sebeurčení

prostřednictvím přísné rovnosti a svobody. Toto potřebné seburčení musí být dokončeno pomocí vzdělání, sociální spravedlnosti a vymáhání lidských práv. Tyto prvky jsou esenciálními potřebami pro realizovatelnou ‘demokratickou demokracii’.“ (Abat i Ninet 47-48). Schaffer (1998: 5) s odkazem na Georginu Waylen poukazuje na to, že pro některé autory je chápání demokracie jen jako volby poskvrněné ideologickým konzervatismem a přikládají velkou váhu i sociální a ekonomické rovnosti.

Osobně bych definici demokracie nelimitoval pouze na volební proces. Souhlasím se Schafferem, že demokracie se odvíjí nejen od voleb, ale zároveň od svobody, rovnosti a dodržování lidských práv. Proto bych pro tuto bakalářskou práci demokracii definoval jako režim, kde je distribuce moci založená na volbách, splňující přímost, tajnost, soutěživost, rovnost a všeobecnost a nejsou vládou nijak ovlivňovány v pozadí. Státní instituce fungují na demokratických principech, které jsou: rovnost mezi všemi občany, svoboda³, nezávislé soudy a dodržování, popřípadě vymáhání lidských práv. Toto dobře hodnotí organizace Freedom House, která svobodné režimy hodnotí skórem 1-2.5. Dále vládní instituce nesmějí překračovat své Ústavou dané pravomoci.

2.2 Definice hybridního režimu

Hybridní režim je režim mezi demokracií a autoritářstvím. Název typu hybridního režimu je vždy odvozen od kategorie a kmenového konceptu, kdy je ke kmenovému konceptu přiřazeno adjektivum označující kategorii režimu (Drahokoupil 2014: 14-18). Jako příklad lze uvést elektorální autoritářství, kdy slovo elektorální označuje kategorické zařazení a slovo autoritářství označuje kmenový koncept. L. Morgenbesser tvrdí, že většina autorů obecně pokládá volby pouze za „substandartní reprezentaci instituce nejlépe uplatněnou „pravými“ demokraciemi“ (Morgenbesser 2014: 21), čímž je myšleno, že jsou považovány pouze jako metoda výběru politických představitelů skrze soutěž o politické hlasy lidí, ačkoli bez svobody a spravedlnosti. Co se týká voleb, politologové od nich

³ Pojmem svoboda není myšlena pouze svoboda v obecném smyslu slova, ale také svoboda slova a svoboda médií (pozn. Autora).

v hybridních režimech očekávají stejnou roli, jako v demokraciích, respektive je od nich očekáváno, že budou formou výběru a umocnění politických zástupců. Morgenbesser poukazuje na to, že místo funkce výběru a umocnění politických zástupců jsou v hybridních režimech spíše nástrojem používaným pro legitimizaci, ochranu a spravování elit. To vyplývá z toho, jak je moc v režimu rozdělena. Legitimizace je pro hybridní režimy důležitá, zvláště pokud se politický lídr nebo strana snaží získat si veřejnost na základě popularity a nabízí výměnou za hlasy nebo členství různé sociální výhody. Pokud režim stojí na úzké skupině politických elit, jsou volby příhodným nástrojem k udržení soudržnosti vládní strany (Morgenbesser 2014: 21-25).

Drahokoupil uvádí několik typů hybridních režimů, které jsou některou formou demokracie, kde je jeden či více prvků demokracie porušován: neliberální demokracii, exkluzivní demokracii, doménní demokracii a delegativní demokracii. Jako exkluzivní demokracie můžeme označit režim, ve kterém je porušena podmínka všeobecného volebního práva. V doménní demokracii existuje blokační aktér, který svým autonomním jednáním omezuje pravomoci zvolené vlády. V delegativní demokracii pravomoci exekutivní moci převažují pravomoci legislativní a soudní moci. Pojem semidemokracie, se kterým Diamond pracuje, je vytvořen jako samostatná kategorie demokracie. Pro klasifikaci režimu jako semidemokracie nebo hybridního režimu se zvažuje závažnost a četnost porušení demokratických atributů a na základě toho se dá vyvodit, zda se jedná o hybridní nebo autoritářský režim (Drahokoupil 2014:15-16).

Dále jsou tu formy hybridních režimů, které směřují spíše k autoritářskému režimu. Jako první můžeme uvést elektorální autoritářství, kde se konají pravidelné vícestranické volby do exekutivních a legislativních orgánů, avšak přes volební instituce dochází k porušování principů spravedlivé a svobodné soutěže a opozice tak nemůže volby vyhrát. Drahokoupil uvádí Schelderovo podmínky, které musí být splněny pro umístění se v téhle kategorii: vícestranické volby a získání hodnocení mezi čísly 4 a 6 v indexu svobody organizace Freedom House. Volby jsou tedy zamýšleny jako nástroj rozdělení moci a zároveň jsou podvodem ze

strany režimu, který má zajistit nástroj k vytváření předvídatelného a pro režim výhodného výsledku (Drahokoupil 2014:16; Morgenbesser 2014: 25).

Diamond uvádí pět kategorií režimů: liberální demokracii, soutěživou demokracii, kompetitivní autoritářství, hegemonické soutěživé autoritářství a politicky uzavřené autoritářství. Opět operuje s podmínkami vícestranických voleb a hodnocení organizace Freedom House, ale doplňuje je o: procento křesel v legislativě obsazené vládní stranou, procento hlasů získaných kandidátem vládní strany a počet roků, po které je vláda u moci. V režimu kompetitivního autoritářství má opozice významnější roli. Naopak v hegemonických autoritářských režimech vládní strany získávají skoro všechna křesla. Kompetitivní autoritářství je vytvořeno, stejně jako semidemokracie, jako paralelní samostatná kategorie vedle úplného autoritářství. Jde o kategorii s všeobecným volebním právem, absencí tutelárních mocí a a porušení jednoho z 11 indikátorů porušení demokratických principů, které se dají shrnout do tří okruhů: nespravedlivé volby, porušení občanských svobod a nerovné hrací pole (Drahokoupil 2014: 16-18).

Morgenbesser odkazuje na Marinu Ottaway a její dílo *Democracy Challenged: The Rise of Semi-Authoritarianism*, podle které je semi-autoritářství nejlepší označení pro režimy, které nelze zařadit mezi demokracie, ani autoritářství, a to proto, že mají čtyři specifické vlastnosti: způsob generování a transferu moci, malou úroveň institucionalizace, slabé spojení mezi politickou a ekonomickou reformou a limitování občanské společnosti.

Během mé práce jsem došel k definici hybridního režimu: za hybridní režim lze považovat režim, ve kterém jsou konány volby, ve kterých je opozice značně znevýhodněna, ale má šanci ve volbách uspět, za předpokladu velké mobilizace voličů. V hybridním režimu jsou porušovány občanské svobody, avšak ne v tak velikém rozsahu a četnosti jako v autoritářských režimech. Organizace Freedom House sleduje a hodnotí svobody a práva jednotlivých režimů a pro určení režimu jako hybridního musí režim mít, včetně výše uvedených atributů, hodnocení 4-6 u FH.

2.3 Definice autoritářského režimu

Odborná literatura se shoduje, že autoritářské režimy jsou jednoznačně ty, které nesplňují žádnou z podmínek demokracie. Zejména volby, které, pokud vůbec jsou, nejsou demokratické. Co je ale lépe odlišuje od hybridních a demokratických režimů je přístup ke společnosti, který je více represivní a dává svým občanům méně svobod než ostatní režimy, o kterých pojednává tato práce.

Hanne Fjelde (2010: 204-5) popisuje typologii autoritářských režimů dle Geddes, která je dělí na personální, jedno-stranické a vojenské režimy a také na jejich hybridy. V jedno-stranickém režimu je pouze jedna legální strana, což je odlišnost od více-stranických soutěživých autoritářských režimů, které se spíše dají zařadit mezi hybridní režimy. Vojenské režimy podle Fjelde (2010: 215) jsou více náchylné ke konfliktu než jedno-stranické režimy z důvodu absence institucionální základy pro kooptování politické opozice a zachovávání podpory zastánců v omezeném politickém prostředí.

Autoritářské režimy se snaží sami sebe legitimizovat pomocí nejrůznějších metod a zajistit si tak svoji existenci. Soest a Grauvogel sestavili šest způsobů, jak se autoritářské režimy legitimizují: základní mýtus, ideologii, personalismus, procedury, výkon a mezinárodní závazky. Základní mýtus se odkazuje na historii, která má legitimizovat současný stav. Strany, které se staly vládnoucími prostřednictvím národně-osvobozenického boje, často k tomu odkazují a na základě minulých úspěchů legitimizují svoji vládu, protože stály u zrodu nového režimu. Ideologicky legitimizující režimy se snaží vytvořit společnou identitu, která je založena na víře v systém. Ideologie může být buď klasickou velkou ideologií, jako například komunismus nebo nacionalismus nebo různé odvozeniny z nich. Personalismus odvíjí svoji legitimitu od vládnoucí osoby a snaží se zvýšit přitažlivost politickým elitám i zbytku populace. Jde často o výjimečnou osobnost a charismatického vůdce, který má poslání vybudovat jednotu, prosperitu a stabilitu. Autoritářský režim legitimizující svoji existenci svým výkonem získává podporu uspokojováním potřeb svých občanů a prezentováním své úspěšnosti rovného rozdělení a přístupu k veřejným službám, jako, mimo jiné, například

zdravotnictví, vzdělání a stability. Šestým způsobem legitimizace jsou mezinárodní závazky, respektive se režim legitimizuje svou pozicí na mezinárodní scéně prostřednictvím ideologicky zabarvených argumentů, jako například export správného modelu státu nebo obrana proti vnějšímu nepříteli (Soest-Grauvogel 2017:289-291).

Autoritářské režimy používají celou škálu represivních strategií pro zajištění si poslušnosti obyvatelstva a potlačit protivládní projevy. J. Bílek (2017: 346-349) popisuje celkem tři strategie, které autoritářské a hybridní režimy používají k represím. Může jít o plošné represe zaměřené na celou populaci, ale i o podporu části společnosti, která s režimem souhlasí. Jako první a zřejmě nejtypičtější represivní strategií je cenzura, využívaná jak autoritářskými, tak i hybridními režimy. Jde o bránění opozici vystupovat v médiích nebo postihování médií, která nejdou s oficiální linkou režimu. Médii je diktováno, co mají předávat dál veřejnosti. Asi nejviditelnější represivní strategií jsou přímé represe opozice, které se dají popsat řadou projevů, mimo jiné i vyhrožování, zastrašování až fyzické útoky. Avšak fakt, že je to snadno rozpoznatelná represe s sebou nese i rizika konfrontace s jiným aktérem na mezinárodní scéně. Poslední strategií, kterou J. Bílek popisuje, je vyloučení opozice z politické soutěže. „Praktickou ukázkou takové strategie je situace kdy se kandidát nebo celá strana nesmí účastnit voleb s odkazem na nesplnění zákonem stanovených podmínek, jako je například minimální počet podpisů na podpisové listině nutné k registraci politických stran“ (Bílek 2017: 349).

J. Bílek (2017: 350) s odkazem na Schedlerovo kategorizaci hybridních režimů, kterou jsem již zmínil v podkapitole o definici hybridního režimu, kdy pro přiřazení do kategorie hybridního režimu je třeba mít hodnocení Freedom House 4-6 a voleb do nejvyšších státních institucí se musí účastnit více politických stran. V autoritářském režimu jsou volby soutěživé pouze na nižších úrovních, ale nikdy na úrovni vysoké politiky.

Pro označení režim jako autoritářského je nutné splnění podmínek: (1) volby nejsou soutěživé a opozici, která by mohla režim ohrozit, je odepřeno

účastnit se voleb skrze nesplnění podmínek pro vstup do voleb a vykonstruovaných trestních stíhání. Výsledky voleb jsou zfalšovány, většinou, ale ne výhradně, volebními komisemi ve prospěch vládní strany nebo kandidáta. (2) Společnost je režimem omezována prostřednictvím represivních strategií a dochází k porušování lidských práv. Zároveň je režim hodnocen číslem 6-7 organizací Freedom House.

3. Analýza současného režimu v Ruské federaci

V této kapitole budu analyzovat současný režim v Ruské federaci a pak podle definic sestavených v předešlé kapitole určím, o jaký typ režimu se jedná. Definice jsou založeny hlavně na volbách a vztahu režimu ke společnosti, ale při analýze režimu v Rusku je pro přesné určení režimu potřeba doplnit a popsat i politický systém. V kombinaci s mnou předešlými zvolenými proměnnými se pak snáze určí, zda se jedná o demokracii, hybrid nebo autoritářství.

3.1 Zformování současného režimu

Po rozpadu Sovětského svazu se Rusko začalo demokratizovat, ale postupem času Jelcin začal zavádět autokratické prvky. Rozhodujícím momentem bylo podle McFaula jmenování Putina na pozici prezidenta, který měl myšlenku zredukování politické autonomie v Rusku. „(...) Brzy v jeho funkčním období jako prezident Putin využil super-prezidentskou Ústavu přijatou v roce 1993 k učinění následných rozhodnutí omezující pluralismus, politickou soutěž a autonomní zdroje síly. Nejdříve zasáhl proti nezávislé národní televizi a během několika měsíců od nástupu k moci se zmocnil de facto kontroly dvou největších ruských televizních společností – NTV a ORT. O několik let později se postavil proti oligarchům z důvodu, že hráli příliš aktivní a nezávislou roli v politice, zatkl Chodorkovského, jak bylo popsáno výše, a tím vyděsil ostatní do podrobení. V roce 2004 ukončil přímé volby guvernérů“ (McFaul 2018: 314).

G. V. Golosov (2011: 623-624) tvrdí, že se Rusko mezi lety 2005-2007 transformovalo na politický režim, který lze označit za řízenou demokracii, kde volby jsou sice demokratické, ale není zde institucionalizace dalších demokratických prvků jako například politická zodpovědnost, úřednická integrita a veřejná deliberace. Ruský režim omezuje svobodu slova prostřednictvím monopolu v oblasti médií a uplatňuje nespravedlivé volební praktiky, které volby mění z výběru a střídání politických elit na pouhý nástroj legitimizaci. Dle Golosova byla raná agenda V. V. Putina snaha o politickou jednotu po období autoritářské decentralizace a zavedení institucionálních podmínek vhodných pro

system politických stran. Za předpokladu, že by tato agenda pokračovala, mohlo by teoreticky dojít až k demokratizaci Ruska.

Putin zdědil po Jelcinovi režim, který Golosov označuje za decentralizovaný, kde federální centrum nemělo plnou kontrolu nad politickým děním v jednotlivých regionech. Putin chtěl toto napravit prostřednictvím zřízení sedmi federálních oblastí, které by byly koordinovány federálními orgány v regionech. Tato opatření selhaly ve změně politického směřování regionů. K upevnění regionálních autoritářských režimů došlo převážně proto, že se jim podařilo vyřešit tři hlavní problémy. Za první hlavní ekonomické prostředky spadly pod přímou kontrolu vládnoucích skupin, za druhé regionální legislativa byla zbavena jakéhokoliv politického vlivu a za třetí federální strany měly své odnože v regionální politice. Guvernéři nebyli vázáni na stranu, zejména z důvodu udržení dobrých vztahů s centrem federace. Hned po roku 2000 se začalo praktikovat diskvalifikování kandidátů, protože to byl jediný nástroj federálního centra ke změně moci v regionech, ale ani to vždy neznamenal, že volby vyhraje kandidát podporovaný Kreml. To mělo za následek zavedení dalších mechanismů, které měly otevřít federálnímu centru regionální volby. Mocenské strany spíše spoléhaly na podporu guvernérů než na podporu populace, což vedlo k fragmentaci politické scény. Federální centrum využilo těchto podmínek a podpořilo vytvoření stran, které měly širokou teritoriální penetraci a byly kontrolovány centrem na federální úrovni. V roce 2001 byl přijat zákon, který stanovil podmínky pro politické strany. První podmínkou bylo, že politická strana musí mít zastoupení ve více než polovině ruských regionů, druhá podmínka byla, že musí mít více než deset tisíc členů za podmínky, že minimálně polovina regionálních odnoží nesměla mít méně než sto členů. Bylo tak zajištěno, že subnacionální strany byly eliminovány (Golosov 2011: 626-628).

Dále Golosov uvádí, že Ruská federace je z ústavního pohledu demokracií, která dává subnárodním jednotkám velkou moc si vládnout a vybírat si svoji vládu pomocí voleb. V praxi je to pak popřeno praktikami, které režim využívá k ovlivnění výsledků voleb skrze regionální elity (Golosov 2018: 245).

Od voleb v prosinci 2003 strana Edinaya Rossiya postupně získávala na popularitě a stala se hlavní mocenskou stranou, zejména díky podpoře regionálních guvernérů, kteří stále zůstávali nestranní, což znamenalo, že politické reformy neměly žádný účinek. Kreml potřeboval guvernéry, kteří budou přímo napojeni pouze na Edinuyu Rossiyu a tak byl v roce 2004 zaveden systém jmenování guvernérů, které nyní mohl nominovat pouze prezident Ruské federace a museli být schváleni regionální legislativou. V období 2005-2007 nebylo jmenováno pouze několik guvernérů, a to většinou byli ti, kteří byli v přímé opozici nebo byli málo výkonní. Tím byla zajištěna loajalita guvernérů vůči prezidentovi a zároveň tak byl získán politický monopol strany Edinaya Rossiya na legislativní proces (Goloso 2011: 629-632). Dalo by se tak říci, že v letech 2005-2007 vznikly v Rusku nástroje kupevnění moci prezidentské politické strany. Goloso (2011: 636-637) ve svém závěru řadí ruský systém do elektorálního autoritářství a uvádí, že jediná funkce regionálních guvernérů v současné době je zajistit podporu voličů a dobré výsledky ve volbách. Dochází proto k falšování volebních výsledků na regionálních úrovních, kdy výsledky neodpovídají volebním preferencím voličů, ale jsou zcela padělané. Jako příklad uvádí volby do Ingušského lidového shromáždění v květnu 2008: „Oznámené výsledky byly tak očividně jiné ze zkušenosti obyvatel republiky, což vedlo k masovým demonstracím. Mezi dalšími nedávnými volbami, výsledky z května 2009 z Kabardino-Balkarije zjevně zapadají do této formy. Centrální volební komise zveřejnila předběžné výsledky těchto voleb zhruba poloviny volebních okrsků na webových stránkách pouze dvě hodiny po skončení hlasování. Tyto předběžné výsledky se lišily jen málo od konečných výsledků. Zpravidla taková rychlost volebního počítání indikuje, že volební komise připravila protokoly předem, dokonce dříve, než volby začaly“ (Goloso 2011: 637). V takovém případě volby nemají vůbec politický smysl a slouží pouze jako nástroj legitimizace vlády, v případě Ruské federace je to vláda V. V. Putina v čele strany Edinaya Rossiya.

Podobně jako Golosov uvažují Reuter a kol. (2016: 2-7), kteří tvrdí, že téměř ve všech autokratických režimech se v dnešní době konají volby a dále označují Ruskou federaci jako elektorální autoritářství. Zejména přikládají důraz na subnacionální představitele, kteří mají hlavní roli ve vládnutí autoritářského režimu. Lídři režimu spoléhají na lokální představitele, že udrží politickou stabilitu ve svých regionech a budou implementovat politiku režimu. Podle Reuter a kol. pořádají autokraté volby, aby kooptovali a uklidnili silné lokální elity. Jako argument pro podpoření této teze využívají voleb na post starosty ve velkých ruských městech mezi lety 2001-2012. V 90. letech byli starostové v Ruské federaci voleni, ale mezi lety 2001-2012 volby byly zrušeny a byly nahrazeny jmenováním. „V devadesátých letech si téměř všechna města zvolila mít přímo volené starosty, tudíž v roce 1999 90 % starostů v ruských velkých městech byla volena. Avšak v polovině 2000 let zvyšující se počet měst začalo nahrazovat jejich přímo volené šéfy exekutiv takzvanými “městskými manažery”, kteří byli jmenováni komisí, která je ze dvou třetin složena z jmenovaných městskou legislativou a jedné třetiny složená z jmenovaných z regionální administrace“ (Reuter a kol. 2016: 8).

K tomuto došlo díky snaze V. V. Putina o recentralizaci politické autority. Putinova strana tak získala většinu v městských radách a v roce 2012 měla většinu v 86 % městských rad a regionální guvernéri byli integrováni do strany Edinaya Rossiya. Je tak vyvíjen neformální nátlak na městské představitele zajistit zrušení větších voleb. Jmenování guvernéri jsou přímo napojeni na linku Kremlu a jsou pověřeni řízením politiky na regionální úrovni v souladu s režimem (Reuter a kol. 2016: 8). Režim je méně náchylný ke zrušení voleb, pokud jsou subnacionální elity výkonné v generování hlasů pro režim. Zrušení voleb by zamezilo starostům autonomii tvořit volební systém, který může získat hlasy pro režim. Reuter a kol. se shodují na tom, že silní starostové jsou kooptováni lídry režimu a jsou využiti pro práci pro režim. Dále se zrušení voleb dá interpretovat jako snaha zamezit opozici pošpinit režim a jeho lídry (Reuter a kol. 2016: 16-21).

3.2 Současná podoba režimu v Ruské federaci

Tuto podkapitolu jsem se rozhodl rozdělit na dvě části. V první části se budu věnovat současnému politickému systému a volbám a v druhé části se zaměřím na vztah společnosti a režimu, v rámci čehož bych chtěl zmínit i dodržování lidských práv v Ruské federaci. Jak jsem již zmínil, je třeba popsat i některé instituce, hlavně post prezidenta pro plné pochopení režimu v Ruské federaci a roli V. V. Putina v něm.

3.2.1 Politický systém

Jak již vyplývá z předchozí podkapitoly mé práce, pro ruský režim jsou důležité politické elity na regionálních úrovních, které udržují jednotlivé regiony pod kontrolou vlády. Neméně důležitá je postava současného prezidenta Ruské federace V. V. Putina, ve kterého má podle Ruského centra výzkumu veřejného mínění důvěru 37 % obyvatel a jako prezidenta jej schvaluje⁴ 66.1 % obyvatel. (Russian Public Opinion Research Center: 2019). Otázkou, zda je V. V. Putin skutečně tak oblíbený, se zabývá Frye a kol. (2017). Uvádí, že popularita pomáhá lídrovi ustát politické výzvy. Jako příklad používají ruského prezidenta, který má poměrně vysoké procento populace, která ho schvaluje. Využívá se zejména propaganda skrze média pro vytvoření lepšího Putina obrazu. Vysoké procento obyvatel, které schvaluje Putinovu vládu jsou často Kremlem používána k legitimizaci režimu (Frye a kol. 2017: 1).

Prezident v Ruské federaci má velikou moc. Ruský prezidentský parlamentarismus popisuje P. Stykow (2019: 5-6) jako systém, kde prezident není oficiálně jmenován hlavou exekutivy a jeho kabinet se zodpovídá prezidentu a zároveň Shromáždění⁵. Premiér sice sestavuje vládu, ale konečné slovo má

⁴ Z anglického „Approval rating“, tudíž jsem se rozhodl používat v textu zkratku AR (pozn. autora).

⁵ Tímto je míněno Federální shromáždění, což je ruský parlament složený ze Státní dумы, což je dolní komora a horní komory zvané Rady federace. Rada federace je horní komorou Federálního shromáždění - parlamentu Ruské federace. Rada federace zahrnuje: dva zástupce z každého subjektu Ruské federace - jednoho z legislativních a výkonných orgánů státní moci; Zástupci Ruské federace jmenovaní prezidentem Ruské federace, jejichž počet není více než deset procent z počtu členů Rady federace - zástupců zákonodárných a výkonných orgánů státní moci subjektů Ruské federace. Státní дума je jednou z komor ruského parlamentu, Federálního shromáždění. Je to legislativní orgán, který se skládá ze 450 členů zvolených na pět let. Jejimi hlavními úkoly je přijetí federálních ústavních a federálních zákonů, kontrola činnosti ruské vlády, jmenování a odvolání vedoucích představitelů Centrální banky, Účetní komory a vysokého komisaře pro lidská práva, prohlášení o amnestii a otázky mezinárodní parlamentní spolupráce.

prezident, který jednotlivé členy vlády jmenuje a prezident může kdykoliv vládu rozpustit. Duma může vynutit rozpuštění kabinetu skrze hlasování o nedůvěře. Prezident má naprostou však moc nad setrváním kabinetu. „(...) Místo toho článek 117 uděluje konečné rozhodnutí o přežití kabinetu prezidentovi. Po prvním legislativním návrhu na vyslovení nedůvěry může hlava státu kabinet odstranit, ale není povina. Pouze druhé takové hlasování do tří měsíců nutí prezidenta, aby přijal rozhodnutí tím, že rozpustí vládu nebo alternativně Dumu. Stejně dvě možnosti jsou k dispozici, když premiér požádá o hlasování o důvěře a parlament odmítne vyhovět. Nazývám tento postup, který staví přežití kabinetu na milost hlavy státu, prezidentovo „konečné slovo“. Porušuje zásadu parlamentaristického přežití kabinetu, která je společná všemi poloprezidentskými formáty, zejména vláda „může zůstat ve funkci, pouze pokud parlament neukáže svou opozici““ (Styckow 2019: 6).

Putin má v současné době nezpochybnitelnou kontrolu nad armádou, kterou po svém nástupu posílil vliv armády na politiku tím, že jmenoval vysoce postavené důstojníky do důležitých politických pozic. Barany tvrdí, že to udělal z důvodu v té době probíhající druhé čečenské války a armáda a výzvědné služby, jako například FSB, byly účinným nástrojem pro udržení stability v zemi. Ale po skončení války Putin nepředal kontrolu nad armádou a výzvědnými službami do civilních rukou a ani nezrušil právo vojáků vykonávat politické funkce a sám je dosazoval na důležitá místa. Tím se stala spolupráce jeho a vojenských generálů prospěšná pro obě strany. Generálové na oplátku za udělené posty podporují režim jak ve vnitřně politických otázkách, tak i v mezinárodní politice (Barany 2008: 592-596).

Mocht'ak a Holzer poukazují na autoritářské prvky v současném ruském režimu, především na události kolem voleb v prosinci 2011, kdy se po ukončení voleb a vyhlášení výsledků strhla vlna demonstrací kvůli podezřením z podvodu. Tyto demonstrace byly rychle potlačeny a bylo zatčeno přes tisíc lidí, hlavně opozičních aktivistů. Další dny byly zakázány další demonstrace, pouze Putinovi zastánci mohli vyjít do ulic. Oficiálně byly volby prohlášeny za demokratické a

férové. 10. prosince byla povolena další demonstrace pořádaná opozicí, ale ta proběhla bez většího zásahu bezpečnostních složek. Mocht'ak a Holzer dokazují na tomto příkladu nevyváženost mezi režimem a veřejností, kdy režim má jednoznačně navrch a pro opozici je lákavější bojovat nežli čelit režimu v politické soutěži, což podle nich v případě Ruska je znakem, mimo jiné, hybridního režimu (Mocht'ak – Holzer 2017: 42-44; 46).

Volby v Ruské federaci organizace Freedom House⁶ celkově hodnotí jako nedemokratické, hlavně z důvodu, že nejsou soutěživé a zejména na regionálních úrovních v nich dochází k podvodům. Opozice je diskriminována a před volbami je častým cílem vykonstruovaných trestních stíhání a další administrativní šikany, která znemožňuje účastnit se politické soutěže. Ruští představitelé mají blízké vztahy s oligarchy, kteří mají kontrolu nad velkou částí ekonomiky a benefitují ze státních zakázek. FH hodnotí svobodu ve státu na škále 1-7, kdy 1 je svobodný a 7 nesvobodný režim a Ruská federace má celkové hodnocení 6.5, což vychází z hodnocení 7 pro politické svobody a 6 pro občanské svobody (Freedom House 2018).

Organizace Freedom house (2018) uvádí, že do Státní dumy v roce 2011 Edinaya Rossiya získala necelých 50 % hlasů v chybných volbách, což vyvolalo nepokoje uvedené výše. Následovaly změny ve volebním systému na smíšený volební systém, kdy je polovina členů Dumy volena proporčně a druhá polovina z jednočlenných okrsků. Výsledkem bylo, že v roce 2016 Edinaya Rossiya získala 343 křesel z celkového počtu 450 a získala tak počet, který může dělat ústavní změny bez podpory dalších stran. Volby měly několik porušení demokratičnosti, zejména vhazování více hlasovacích lístků do volebních urn, nátlak na voliče a nezákonné kampaně. Opozičním kandidátům nebylo dovoleno se zaregistrovat. „Regionální a místní volby jsou typicky manipulovány, aby zajistily, že kandidáti preferovaní režimem zvítězí. Pro-kremelští kandidáti smetli guberniální závody

⁶ Dále jen jako FH (pozn. autora).

roku 2017 v anketách, které Golos popsal jako „administrativně kontrolované“ (Freedom house 2018).

DeBardeleben (2008) uvádí, s odkazem na parlamentní volby v Rusku v roce 2007, že hlavní problémy voleb v Ruské federaci jsou před hlasováním a okolo něj, respektive určité strany jsou vyloučeny z účasti ve volbách. Je omezováno veřejné shromažďování skupin odporujících vládě a mediální zaujetí. Dále nátlak na voliče, aby volili vládní stranu skrze učitele a další státní zaměstnance. V roce 2006 byla založena strana Spravedlivaya Rossiya, údajně pro vytvoření iluze skutečné vícestranické politické soutěže, avšak DeBardeleben poukazuje na to, že po neúspěchu vládní strany, a zároveň úspěchu strany Spravedlivaya Rossiya v regionálních volbách v Stavropolském kraji v květnu 2007 byl místní guvernér Aleksander Chermogorov vyloučen z vládní strany kvůli selhání zajistit vítězství (DeBardeleben 2008: 276; 280-281). Je to další konkrétní případ voleb v Ruské federaci, které jsou označeny jako nedemokratické. Vede mě to k názoru, že volby v Rusku jsou pouze divadlem organizovaným autoritářským režimem, kterým si Putin a jeho režim legitimizují vládu jak v samotném Rusku, tak i na mezinárodní scéně.

Většina autorů uvádí, že v Ruské federaci se jedná o režim elektorálního autoritářství. K. Kalinin (2017) se zabývá ve svém článku tím, zda-li a jaký dopad má falsifikace preferencí na výsledky voleb. Jak jsem již zmínil v této práci, volby v elektorálním autoritářství nejsou demokratické a v případě Ruské federace se autoři shodují, že jsou podvodné. Kalinin tvrdí, že autokrat je v předvolebním období motivován k tomu, aby použil veškeré prostředky pro udržení se u moci, včetně násilí, průzkumů veřejného mínění a médií a oslabil tak pozici opozice. To může vést k nepravdivým výsledkům průzkumu veřejného mínění a popularity lídra režimu (Kalinin 2017: 85). Kalinin dochází k závěru, že předvolební průzkumy jsou vysoce důležité pro chování voličů i autokratů. Autokrat má zájem o navýšení falšování preferencí, a zároveň zorganizování podobných výsledků prostřednictvím volebních podvodů, a tak si zajistit co nejvýhodnější a uvěřitelný volební výsledek. Falšování předvolebních preferencí je nástroj k vytvoření

uvěřitelnosti následujícím volbám, jejichž výsledky jsou zfalšovány. V Ruské federaci je tento podvod svěřen regionálním vládám, které tímto ukazují svoji podporu a loajalitu Kremlu a zajišťují si tak různé výhody (Kalinin 2017: 95-96).

Většina autorů, kteří se zabývají politickým systémem v Ruské federaci, označuje Rusko jako elektorální autoritářství (Golosov 2018: 231; White 2017: 131; Frye a kol. 2016: 3). Docházím ke stejnému názoru, protože veškerá kontrola nad politickým děním v zemi připadá V. V. Putinovi, buďto přímo skrze jeho úřad prezidenta RF nebo prostřednictvím oddaných spolupracovníků, kteří kontrolují jednotlivé úřady. Dále pak má kontrolu nad politickými elitami v regionech, které může jmenovat, aniž by došlo k volbám a regionální lídři pak zajišťují stabilitu regionu. Volby v Ruské federaci nelze považovat za demokratické, protože opozice, která by mohla potenciálně získat hodně hlasů není k volbám připuštěna, často kvůli nesplnění různých podmínek či vykonstruovaných trestních stíhání. Dále se odborní autoři shodují na falšování volebních výsledků, které zajišťují regionální elity skrze zfalšované předvolební průzkumy a falšováním konečných výsledků.

3.2.2 Vztah režimu a veřejnosti

Největší AR měl Putin v červnu 2015 (Russian Public Opinion Research Center: 2019), kdy po anexi Krymského poloostrova dosáhl jeho AR až na 89 %. Frye a kol. to připodobňují k H. W. Bushovi a první válce v Iráku a uvádějí, že jde o zvýšení popularity lídra země v době krize. A navzdory sankcím, poklesu ceny ropy a poklesu ceny Rublu Putinovo AP zůstává poměrně vysoké. Frye a kol. tak uvažuje nad tím, že ta čísla nejsou skutečná a nabízí tři vysvětlení. První je nejjednodušší, a to že čísla jsou jednoduše vymyšlená ruskými agenturami pro veřejné mínění na nátlak Kremlu. Druhé vysvětlení je, že Kreml přímo manipuluje s veřejným míněním skrze ovládání médií a omezováním opozice, avšak podle Frye a kol. je tohle tvrzení nepopiratelné, protože v každém elektorálním autoritářském režimu k tomuto dochází. Jako třetí možnost uvádí, že k takovýmto výsledkům dochází z důvodu nepravdivého odpovídání respondentů při průzkumu ze strachu persekuce ze strany režimu (Frye a kol. 2017: 2-3). Ve svém závěru

Frye a kol. uvádí, že 6-9 % respondentů se bojí uvést v průzkumu své skutečné politické preference a názory ohledně prezidenta Putina (Frye a kol. 2017: 10).

Podle K. Stoner Putin nechce vypadat jako diktátor, ale spíše být prezentován jako chytrý a velmi schopný lídr. Putinův politický systém je nastaven tak, aby byl stabilní a s ním vždy na vrcholu společně s jeho nejbližšími spolupracovníky po boku. Systém tak neslouží k rozvoji, ale k maximalizaci Putinovo kontroly tak, že ekonomická síla je koncentrována do malého počtu obřích společností, které jsou pod dohledem Putina a jeho nejbližších. Zároveň ale musí uspokojovat obyvatele Ruské federace. Stoner se odkazuje na tvrzení Matovskiho, že Rusové preferují stabilitu před demokracií a pragmatismus před ideály. Dále uvádí, že mainstreamová média jsou režimem využívány ke zvyšování podpory režimu ze strany obyvatelstva. Stoner poukazuje i na to, že učitelé, kteří jsou považováni za důvěryhodné po celém Rusku, pod nátlakem agitují pro režim, nabádají rodiče studentů, aby hlasovali pro režim a zároveň se účastní falšování sčítání volebních hlasů (Stoner 2018: 298-300; 302). „Další důkaz o tom, jak režim vyvinul kreativní prostředky, aby se bránil významným výzvám, přichází v dalším článku této sbírky. Josh Tucker, Sergej Sanovich a Denis Stukal zkoumají plíživé pronikání režimu do virtuálního světa v boji proti online opozici. Zavádějí inovativní klasifikaci, která rozlišuje různé způsoby, jimiž autokratické režimy čelí opozici online: mohou ji vypnout; mohou cenzurovat online obsah; nebo se mohou zapojit online. Tucker, Sanovich a Stukal sledují rychlou změnu odezvy ruské vlády na opoziční aktivity online od tolerance k sofistikovanému používání „botů“ Twitter, kromě známých „troll“ továren, které uvádějí falešné zprávy online. Významně, Tucker et al. používá kreativní metodiku pro třídění vládních botů na Twitteru, které poskytují online pro-režimní reakce na protichůdné tweety z protistátních botů. Internet, podle jejich názoru, zůstává bojištěm pro ruský názor mezi režimem a opozicí než aby byl plně kooptován jedním nebo druhým“ (Stoner 2018: 302).

Organizace Freedom House (dále jen FH, pozn. autora) popisuje Ruskou federaci jako: „Moc v ruském autoritářském politickém systému je soustředěna do

rukou prezidenta Vladimíra Putina. S lojalistickými bezpečnostními silami, podřízeným soudnictvím, kontrolovaným mediálním prostředím a zákonodárnou mocí, která se skládá z vládnoucí strany a poddajných opozičních skupin, je Kreml schopen manipulovat s volbami a bránit skutečnému odporu. Nekonečná korupce v zemi je jednou z významných hrozeb pro státní moc, neboť usnadňuje přesunutí vztahů mezi byrokraty a organizovanými zločineckými skupinami“ (Freedom House 2018). Jako důkazy o represivních akcích systému uvádí i mimo jiné zrušení učitelství licence Evropské univerzity v Petrohradě, jenž byla „liberální centrum postgraduálního studia v různých oborech“ (Freedom House 2018). Dále uvádí diskriminaci lidí LGTB⁷, včetně zákona, který zakazuje veřejně mluvit nebo ukazovat homosexualitu. Tento zákon byl v červnu 2018 Evropským soudem pro lidská práva označen za diskriminační a porušující svobodu slova.

Samotné Rusko se navzdory porušování lidských práv, jak je definuje OSN, prezentuje jako obhájce lidských práv, konkrétně v dokumentu vydaném Ministerstvem zahraničí Ruské federace, který se jmenuje Koncepce zahraniční politiky Ruské federace⁸, je uvedeno v bodu 4 odstavci B, že „(...) jakož i pro zlepšení kvality života, posílení právního státu a demokratických institucí a zajištění lidských práv a svobod“ a v odstavci G téhož bodu: „zajištění komplexní ochrany práv a oprávněných zájmů ruských občanů a krajanů žijících v zahraničí a prosazování přístupu Ruska k otázkám lidských práv v různých mezinárodních formátech“ (Ministerstvo zahraničí Ruské federace 2013). Verze téhož dokumentu z roku 2016 v podstatě hovoří o tom samém v bodě 45 odstavci A: „zajistit dodržování lidských práv a svobod na celém světě prostřednictvím konstruktivního a rovného mezinárodního dialogu s náležitým ohledem na národní kontext, kulturu, historii a hodnoty každého státu, sledovat situaci v oblasti lidských práv ve světě a usnadnit zapojení ruských občanských organizací; občanské instituce při řešení otázek v této oblasti, včetně občanské komory Ruské federace a nevládních organizací“ (Ministerstvo zahraničí Ruské federace 2016).

⁷ Z anglického „lesbian, gay, bisexual, and transgender“ (pozn. autora).

⁸ Tímto odkazují na verzi dokumentu vydanou v roce 2013 (pozn. autora).

Média dle FH jsou pod kontrolou Kremlu a ty, které nejsou pod kontrolou, mohou být díky zákonům režimem lehce potlačeny. Několikrát došlo i k vraždám opozičních autorů, ze kterých můžeme uvést například Nikolaje Andrušenka, který byl ubit k smrti v dubnu 2017 a Dmitrije Popkova, který byl zastřelen v květnu téhož roku. Zpravodajská služba RBC, která publikovala články kritizující Putinovy spojence byla posléze prodána jednomu z nich a následovalo propuštění mnoha novinářů. Dále jeden z korespondentů Aleksandr Sokolov byl obviněn z extrémismu a napojení na zakázanou nacionalistickou skupinu a odsouzen do vězení na tři a půl roku. V září 2012 Putin podepsal zákon, který režimu dovoluje označit opoziční média za zahraniční agenty a v podstatě zamezit jejich fungování. Příklad toho jsou rádia Hlas Ameriky a Rádio svobodná Evropa/Rádio svoboda, která byla v roce 2014 označena za zahraniční agenty (Freedom House 2018). Jde tak o porušení svobody názoru a vyjádření, což je jasné porušení lidských práv. To dokazuje, že Ruskou federaci není možné chápat jako demokracii ani jako hybrid, ale jako autoritářský režim, porušující lidská práva. Ruská mainstreamová média jsou velmi schopná v desinformačních kampaních a zároveň vmatení občanů natolik, že se pak sami na šíření a vzniku desinformací podílí, což jim dává mnohem větší uvěřitelnost ze strany dalších občanů, kteří mohou zprávy z oficiálních zdrojů považovat za nepřesné či nepravdivé. Toto tvrzení lze doložit na Rusko-Ukrajinském konfliktu, ve kterém se Rusko rétoricky vymezuje vůči západu a západním hodnotám a představuje se jako alternativa hodná následování. Vliv režimu se rozšířil z tradičních médií jako jsou televize a rádio i na internet, zejména sociální sítě a s tím i další represivní nástroje, jako například DDoS útoky, sbírání a analyzování dat procházející skrze ruské sítě. Navíc Kreml používá i méně technické prostředky, jako jsou placení bloggerů a trollové, kteří postují na různé weby názory příznivé režimu (Mejias – Vokuev 2017: 1028-1032).

Putin svůj režim obhájí zajištěním stability a růstu. White (2017: 132) uvádí, že pro demokratický stát je zásadní: „(...) rozdíl mezi soukromými zájmy panovníka a úředníky by byl z velké části institucionalizovaný, nezávislý soud by

měl důvěru občanů a stát by sloužil disciplinovaným a čestným policejním silám“. Zároveň tvrdí, že v Ruské federaci demokracie není a že jde o elektorální autoritářství. Stabilitu režimu přisuzuje skvělé schopnosti ovládnutí politických elit, prostřednictvím kterých je stabilita udržována, efektivně potlačovat opozici, ale výsledná vysoká podpora V. V. Putina není výsledkem efektivního rozdělování zdrojů. Posílení režimu tak nahrazuje funkci rozvoje, který je spíše odvozen z ropného trhu, než-li efektivním státním managementem ekonomiky. Režim tak odměňuje loajální elity ekonomickými výhodami a ty na oplátku udržují režim stabilním, protože je pro ně výhodnější stabilní režim s ekonomickými výhodami než-li vystoupení proti Putinovi, ale není investováno do infrastruktury a dalších odvětví, ze kterých mají prospěch obyčejní obyvatelé Ruska. Po nástupu Putina k moci se Ruská ekonomika skutečně začala zlepšovat, ale především díky cenám nerostných surovin na trhu. To dle Whitea bude mít i do budoucna vliv na rozvoj ruské ekonomiky, protože stát je tak odkázán na pohybující se ceny, a tak i na pohybující se příjem, který nemůže být ovlivněn. Důvodem, proč se ruský režim spoléhá na takovýto systém, který je poměrně praktický, je to, že je administrativně snadnější vybírat daně od několika velkých korporací než od milionů obyvatel (White 2017: 132-134).

Zajímavým prvkem vztahu společnosti a režimu v Rusku je armáda, kterou Barany považuje za součást jak společnosti, tak za politického aktéra na Ruské politické scéně. Značný vliv armády na politické dění je dědictvím, které si Ruská federace přinesla ze Sovětského svazu, kde byla armáda významným politickým hráčem, ale zároveň byla pod kontrolou Komunistické strany. V nově utvořené Ruské federaci Jelcin prosadil v roce 1992 zákon, který povoloval důstojníkům armády být nezávislými a aktivními členy legislativy, a dokonce i být na pozici ve vládě⁹ (Barany 2008: 581-584).

⁹ V dnešní vládě Ruské federace můžeme pozorovat tento případ na ministru obrany Sergeji Šojgu, který je zároveň i důstojníkem ruské armády.

4 Závěr

Režim v Ruské federaci má autoritářské prvky. Mimo jiné zde funguje absolutní kontrola prezidenta nad politickou scénou, silovými bezpečnostními složkami a mainstreamovými médii. Hlava státu může dosazovat politicky loajální elity na důležité posty a tím si zajistit stabilitu režimu. Zejména veliký význam pro stabilitu režimu jsou guvernéri jednotlivých oblastí, kteří jsou Putinem jmenováni a prakticky kontrolují veškeré dění v regionech. Všichni autoři se shodují na tvrzení, že volby v Ruské federaci jsou podvodné a nedemokratické a relativně silná opozice je vyřazována z voleb ještě v předvolebním období, aby nemohla ohrozit výsledky voleb. Volební výsledky jsou falšovány během sčítání hlasů, ale hlavní je, že opoziční strany nejsou k volbám připuštěny z různých administrativních důvodů, popřípadě jsou součástí režimem vykonstruovaných trestních stíhání. Stejně tak jsou ovlivňovány výsledky průzkumů veřejného mínění, které pak mají dopad i na volby. Volbám pak dominuje Prezidentská strana Edinaya Rossiya, která volby vždy drtivě vyhrává. Další strany, které mají relativně vysoký počet hlasů, jsou buď spojené s Kremlem nebo jsou pouze jakousi kulisou pro vytvoření zdání vícestranických férových voleb, což je případ strany Spravedlivaya Rossiya.

Ve vztahu ke společnosti je Ruská federace poměrně represivní, kdy jsou ekonomicky odměňováni režimu loajální elity, zejména z oblasti armády, tajných služeb a vyšších politických postů na úkor běžného obyvatelstva a ekonomickému rozvoji státu. Ekonomika je státem ovládána skrze několik velkých společností a je založena především na trhu s nerostnými surovinami. Veřejné mínění obyvatelstva je značně ovlivněno prostřednictvím propagandy v médiích a na sociálních sítích, včetně režimem řízené vypouštění desinformací, které se pak následně šíří mezi obyvatelstvem. Média nezávislá na režimu jsou režimem šikanována a potlačována, čímž jednoznačně dochází k omezování svobody slova. Veškerá opozice je nějakým způsobem buď potlačena nebo zlikvidována buď zrušením strany, trestním řízením nebo v některých případech i fyzickou likvidací. Dalším bodem jsou lidská práva, která jsou navzdory tvrzení oficiálních zdrojů porušována. Příkladem toho jsou média a LGTB, zároveň tak politická opozice,

kdy je porušováno právo na názor a vyjádření, které OSN definuje jako jedno ze základních lidských práv. Stát, který porušuje lidská práva, a hlavně svobodu slova nelze považovat za demokratický, zvláště v případě Ruska, kdy média jsou propagačním nástrojem režimu V. V. Putina.

Vzhledem k výše uvedeným důvodům nelze Ruskou federaci v žádném případě považovat za jakoukoliv formu demokracie. Shodují se s ostatními autory na tvrzení, že Ruská federace je elektorální autoritářství, což je autoritářský režim legitimizující se volbami, které ale nejsou v žádném případě demokratické. Jediná šance na změnu k demokratizaci Ruska bude po skončení Putinovi vlády, za předpokladu, že si Putin nenajde silného nástupce, který by v současné lince pokračoval, a i přes to si myslím, že režim je v takové fázi, že demokratizace bude velmi obtížná, ale pokud se objeví silná opozice, která bude schopna zmobilizovat masy a získat si velké ropné společnosti, na kterých je založena ekonomika státu, je demokratizace ruského systému možná.

5 Seznam zdrojů

ABAT I NINET, A. (2013). *Constitutional Violence* (Edinburgh: Edinburgh University Press).

BARANY, Z. (2008). Civil-Military Relations and Institutional Decay: Explaining Russian Military Politics. *Europe-Asia Studies* 60 (4), s. 5581-604.

BBC (2014a). Crimea referendum: What does the ballot paper say? (<https://www.bbc.com/news/world-europe-26514797>, 27. 2. 2019) .

BBC (2014b). Is Crimea's referendum legal? (<https://www.bbc.com/news/world-europe-26546133>, 27. 2. 2019).

BÍLEK, J. (2015). Hybridní režimy jako svébytná kategorie politických režimů: Komparace vybraných přístupů. *Středoevropské politické studie* 17 (2), s. 212–233.

BÍLEK, J. (2017). Autoritářské represivní strategie a volební soutěživost. *Sociológia* 49 (4), s. 343-368.

BRILMAYER, L. (2014). Why the Crimean referendum is illegal. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/14/crimean-referendum-illegal-international-law>, 27. 2. 2019).

DeBARDELEBEN, J. (2008). Russia's Duma Elections and the Practice of Russian Democracy. *International Journal* 62 (2), s. 275-290).

DIAMOND, L. (2002). Thinking about hybrid regimes. *Journal of Democracy* 13 (2), s. 21– 35.

DRAHOKOUPIL, Š. (2014). Labyrintem hybridních režimů: přístupy, kategorie a koncepty. *Politologická revue* 20 (1), s. 3–26.

FJELDE, H. (2010). Generals, Dictators, and Kings: Authoritarian Regimes and Civil Conflict, 1973—2004. *Conflict Management and Peace Science* 27 (3), s. 195-218.

Freedom House (2018). Russia Profile (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/russia>, 19.3. 2018).

FRYE, T. a kol. (2017). Is Putin's popularity real? *Post-Soviet Affairs* 33 (1), s. 1-15.

GOLOSOV, G. V. (2011). The Regional Roots of Electoral Authoritarianism in Russia. *Europe-Asia Studies* 63 (4), s. 623-639.

GOLOSOV, G. V. (2018). Russia's centralized authoritarianism in the disguise of democratic federalism: Evidence from the September 2017 sub-national elections. *International Area Studies Review* 21 (3), s. 231-248.

GRAUVOGEL, J – SOEST, C. (2017). Identity, procedures and performance: how authoritarian regimes legitimize their rule. *Contemporary Politics* 23 (3), s. 287-305.

KALININ, K. (2017). Linking Preference Falsification and Election Fraud in Electoral Autocracies: The Case of Russia. *Political Studies* 66 (1), s. 81-99.

McFAUL, M. (2018). Choosing Autocracy: Actors, Institutions, and Revolution in the Erosion of Russian Democracy. *Comparative Politics* 50 (3), s. 305-325.

Ministerstvo zahraničí Ruské federace (2013). Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation. (http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/122186, 15. 4. 2019).

Ministerstvo zahraničí Ruské federace (2016). Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016). (http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/2542248, 15. 4. 2019).

MOCHTAK, M. – HOLZER, J. (2017). Electoral Violence in Putin's Russia: Modern Authoritarianism in Practice. *Studies of Transition States and Societies* 9 (1), s. 35-52.

MORGENBESSER, L. (2014). Elections in Hybrid Regimes: Conceptual Stretching Revived. *Political Studies* 62 (1), s. 21-36.

REUTER, O. J. a kol. (2016). Local Elections in Authoritarian Regimes: An Elite-Based Theory With Evidence From Russian Mayoral Elections. *Comparative Political Studies* 49 (5), s. 1-36.

ROBINSON, N. – MILNE, S. (2017). Populism and political development in hybrid regimes: Russia and the development of official populism. *International Political Science Review* 38 (4), s. 412-425.

Russian Public Opinion Research Center (2019). Odobrenie deyatelnosti gosudarstvennyx institutov. (https://wciom.ru/news/ratings/odobrenie_deyatelnosti_gosudarstvennyx_institutov/, 29. 3. 2018).

SCHAFFER, F. C. (1998). *Democracy in Translation* (Cornell: Cornell University Press).

SCHEDLER, A. (2013). *The Politics of Uncertainty. Substaining and Subverting Electoral Authoritarianism* (Oxford: University Press).

STONER, K. (2018). Introduction: Russia in Retrospect and in Prospect. *Comparative Politics* 50 (3), s. 295-303.

STYKOW, P. (2019). The devil in the details: constitutional regime types in post-Soviet Eurasia. *Post-Soviet Affairs* 35 (1), s. 1-18.

TRAYNOR, I. – WALKER, S. (2014). Putin confirms Crimea annexation as Ukraine soldier becomes first casualty. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/18/putin-confirms-annexation-crimea-ukrainian-soldier-casualty>, 27. 2. 2014).

WHITE, D. (2017). State capacity and regime resilience in Putin's Russia. *International Political Science Review* 39 (1), s. 130-143).

6 Resumé

The aim of this work was to determine what type of regime is currently under the rule of Vladimir Putin in the Russian Federation. I first set out the definitions of a democratic, hybrid and authoritarian regime by which I analyzed the current Russian regime. I mainly operate with elections that are a clear indicator of democracy and the relationship between the regime and society, especially respect for human rights. Eventually, I analyzed the Russian Federation's regime through the variables I designed for me, but to complete the picture I had to describe some other aspects of the regime, especially the President's post. I came to the conclusion that the regime in Russia can be described as an electoral authoritarian regime. I conclude my conclusion by falsifying pre-election preferences and electoral results, oppression of opposition and non-respect of some human rights, especially freedom of opinion and expression. The opposition is then not admitted to the election, most often due to the failure to meet the different requirements for the registration of candidates or artificial prosecutions. The media in the country is either dominated by the regime and proclaim the Kremlin's official line, or that is not controlled by the regime, being bullied and suppressed by the regime.